

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Regvla Morvm Sive Tractatvs Bipartitvs De Sufficienti Ad
Conscientiam Rite Formandam Regvla In Quo Usus
Cujusvis Opinionis Practice Probabilis Convincitur Esse
Licitus**

Terillus, Antonius

Leodii, 1678

Quæst. XXXV. Vtrùm ex natura & essentia opinionis sequatur usum æquè
aut minus probabilium esse licitum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77827](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77827)

utramque in ordine ad munus regulandi, ratio invincibiliter erronea magis prodit se esse sufficientem regulam, quam ratio probabilis vera. Si enim supponamus duos simul operari, unum ex probabiliter vera, alterum ex conscientia invincibiliter erronea, statim dicimus neutrum peccasse, utrumque bene fecisse. Si verò quæramus in particulari, an hic habuerit conscientiam veram, ille erroneam? facilius scire possumus hunc vel non errasse, vel errasse invincibiliter, quam alterum verum dixisse. Hoc secundum certò sciri nequit, primum verò frequentissime scitur. Ergò conscientia invincibiliter erronea & in se est regula, & reflexè quoad nos est certior ac patientior regula, quam ratio probabilis vera.

Celladeus ponit non regulam pro regula.

5. Atque hinc ad hominem sic arguo contra Celladeum. Per te, ratio probabilis si sit vera, est regula, non aliter. Peto jam de aliqua peculiari ratione, an sit regula? respondere debes, fortasse est, fortasse non est regula, sicut fortassis est, fortassis non est vera. Ergò tu ponis regulam non regulam; ponis enim id pro regula, quod discernere non possumus à non regula. Ergò frustraneas rationem invincibiliter errantem esse regulam, cum & reipsa regulet, & aut semper aut certè frequenter discerni possit & certò cognosci, ita ut ex reflexa illius cognitione certificari possimus, quod opinatio non fuerit mala, sed bona; & consequenter quod fuerit conformis regulæ institutæ pro hominis directione; nam quæ regulæ institutæ non est conformis, non solum non est operatio bona, sed est defectuosa & mala, ut patet. Sed de hac improporcionata Celladei regula infra plura dicenda occurrent.

In quo sensu usus opinionis æquè probabilis sit licitus?

ASSERTIO II.

Licet operari juxta opinionem, quæ in actu primo remoto est solum æquè aut minus probabilis, modo intellectus ex imperio voluntatis flectatur in actu secundo ad absolute existimandum illam esse veram.

6. **P**ROBATUR. Voluntas in casu Assertionis sequitur opinionem probabilem, quam intellectus credit esse veram, & in quam fertur tanquam in probabiliorum. At licitum est sequi talem opinionem, ut fusè probatum est, quia omne ejusmodi judicium est prudens, & vel est verum, vel invincibiliter erroneum &c. Ergò &c. Itaque cum ex doctrina de natura opinionis constet, intellectum posse hæc ratione assentire opinioni directè minus probabilis, ex eadem etiam constat, ulum ejusdem opinionis esse licitum.

ASSERTIO III.

Licet operari juxta opinionem directam, etiam minus probabilem, etsi intellectus agnoscat opinionem illam esse directè minus probabilem, modo per rationes reflexas probabiles & prævalentes absolute credat, tale objectum, omnibus consideratis, esse licitum.

Quomodo liceat sequi opinionem, quæ agnoscitur esse minus probabilis?

7. **P**ROBATUR, ex omnibus, quæ fusè allata sunt tum in presenti tractatu, tum in tract. de Conscientia probabili. Et ratio perspicua est, quia in hoc casu voluntas conformatur se opi-

nioni probabiliori ac prudenti; qui autem dicunt oppositum ex mera æquivocatione ac intelligentia terminorum cecepti, illud docuerunt, ut ibidem latè probatum est. At ex communi omnium sententia licitum est sequi opinionem probabiliorum, quam intellectus amplectitur, & habet absolute veram. Ergò licet sequi opinionem directam in sensu Assertionis, quamvis illa, directè sumpta, & in se sit, & in mente operantis habeatur minus probabilis, quam opposita. Hæc breviter dicta sunt, ut objectionibus Celladei proponendis congruus locus detur.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

8. **O**BJECIT primò. Motiva opinionis æquè aut minus probabilis tam parvi sunt ab intellectu, ut ille ipsis stare non possit, nec moveri ad judicandum ullo genere assensus. Ergò absurdè, & contra rationem plaris sient à voluntate, si eis ipsa stare velit, quibus intellectus stare nequit. Potest quidem fortasse voluntas propter suam libertatem solis apprehensibilibus moveri, & sequi appetibilia, quæ minimè judicantur prosequenda, sed tunc contra rationem agit, & peccat. Ergò si sequatur æquè vel minus probabilis, contra rationem operabitur, & peccabit. Ita Celladeus §. 2.

Respondeo inprimis negando antecedens, etiam quoad judicium directum; quia ostensum est, intellectum in actu primo moveri ab æquè & minus probabilis, & posse in actu secundo illud tamquam verum & probabilis opposito præferre.

Respondeo secundò, intellectum posse etiam quoad generem assensus moveri ab æquè & minus probabilibus, etiam in sensu composito talis æqualitatis agnitæ & affirmatæ; quia moveri potest ad credendum, immò ad sciendum, quod sint verè probabilis; stante autem illa scientiâ, per rationes reflexas cognoscere potest objectum illud hic & nunc esse licitum in istis circumstantiis; in quo casu voluntas rationabiliter stat istis motivis reflexis, & sic liberatur ab obligatione sectandi partem tutiorem.

10. Dices cum eodem ibidem. Sæpè dictum est, cognitiones istas reflexas nil suffragari. Ratio est, quia reflexarum cognitionum valor fundatur in magnitudine motivorum directorum, dicendo quod sint magna & gravia, quia de motivis parvis mille reflexiones formantur. At motiva directæ, æquè aut minus probabilis, ipsi intellectui magna non sunt, nec gravia, cum stare illis non possint aut per reflexas cognitiones persuaderi, quod sint vera. Ergò illa motiva non sufficiunt, ut voluntas rationabiliter per illa moveatur. Certè si intellectus per reflexas cognitiones proponeret illa motiva directæ voluntati, quæ ex se cæca est, tamquam magna & sufficientia, proponeret illa plaris pro voluntate, quam ipsemet illa faceret pro se. Ergò iniquè ageret, sicut ageret iniquè, qui ignoranti & cæco proponeret monetam plaris, quam ipsemet eam acciperet.

Respondeo, Celladeum multoties quidem contra reflexa principia exclamasse, sed nil solidæ impugnationis attulisse, ut constat ex dictis. Errat porò dicens, cognitionum reflexarum valorem fundari in sola magnitudine motivorum directorum, dicendo ea esse gravia &c. quia fundantur in aliis, scilicet in eo, quod lex non sit sufficienter promulgata, aliisque similibus. Ergò ad plura reflectunt, quam ad præcisam magnitudinem

Vis rationis reflexarum non solitas defumitatem magnitudinis motivorum directorum.

motivorum directorum. Et sanè sæpe similes reflexiones fiunt etiam super motiva levia aut nulla, quia reflectunt super ipsum casum dubii, & dicunt legem dubiam non obligare. Præterea intellectus judicat, motiva æque probabilia esse magna & gravia, non solum in ordine ad alios, sed etiam in ordine ad se; quia judicat ea esse talia, ut, si abstineret ab ultimata comparatione de æqualitate, voluntas vi singulorum posset prudenter imperare assensum, per quem unum alteri absolute præferretur tamquam absolute verum, & probabilius opposito. Quicumque enim judicat aliquid esse probabile, judicat illud esse dignum assensu, & æqualiter affirmat omnia, quæ jam dixi. Cæterum sicut intellectus non stat solus illis motivis, quando judicat, illa esse æqualia; sic nec ea proponit voluntati, ut per illa reguletur, sed proponit nova motiva novasque rationes reflexas fundatas in comparatione operationis faciendæ in ordine ad diversas circumstantias, atque ita non proponit pro regulanda voluntate, quod ipsemet non approbat, & æstimat honestum ac dignum electione & amore. Itaque paritas illa de persuadente valore monetæ esse majorem, quàm ipsemet judicat, non est ad rem.

11. Objicit secundò. Qui, omnibus inspectis, putat motiva contra legem esse æqualia aut minora, judicat ea non mereri assensum suum. Ergò voluntas licite non potest juxta illa operari quamvis intellectus proponat illa à multis magnisque viris majoris fieri, quàm motiva pro lege. Hæc enim apparentia aliorum mihi non suffragatur, quia quòd illa motiva ipsis magna visa fuerint, non facit quòd mihi magna videantur, & judicentur digna assensu, cum per illa nec movear, nec moveri possim ad assensum. Ergò quòd alii ea magni fecerint, non suffragatur voluntati, nisi proprius intellectus eadem præferat. Ergò abs re faciunt, qui in hac causa ad aliorum intellectum appellant. Ita Cellædeus §. 2.

Responso. Respondeo, omnem judicantem aliquid esse probabile, simul judicare quòd mereatur assensum suum, quamvis ille assensus hic & nunc impediatur per actum, quo reflexè affirmamus motiva esse æqualia vel minora oppositis, ut ostensum est; per accidens autem est, quòd talis comparatio instituitur. Hoc enim ex eo oritur, quòd voluntas non magis propendat in unam partem quàm in aliam, sed potius ad æqualitatem affirmandam inclinet. Quòd si alium affectum habuisset, aut nullam aut oppositam comparationem fecisset, suoque imperio flectere potuisset intellectum ad assensum. Itaque cum antecedens sit falsum, negatur consequentia, etiam si non respiciamus ad ea, quæ alii sentiunt, sed solum ad apparentiam, quam ipsi habemus. Quòd si ad alios peritos contradicentes respiciamus, profectò ex hoc ipso rectè infero, motiva illorum esse magna etiam quoad me, & mereri assensum, quamvis hic & nunc illis assentire non possim ob alios actus incompossibiles, qui tamen abesse poterant, & in eo casu assensus motivis illis præstari potuisset.

12. Hactenus Responso procedit de assensu directo; sed si loquamur de assensu reflexo nulla est difficultas, quia tam propriæ rationes, quàm auctoritates & motiva aliorum dant fundamentum novo discursui reflexo, qui considerat objectum in ordine ad alias circumstantias quàm opinio directa, ac proinde absolute enunciat objectum illud hic & nunc esse licitum: quidquid sit an motiva directa sint vera vel falsa. Non itaque abs

re faciunt, qui, ut ostendant opposita motiva esse probabilia, ad alienum judicium appellant; nil enim conducibilius ad hoc demonstrandum, quàm quòd multi viri periti ac probi illud verum habeant. Ex illo autem datur locus discursui reflexo, per quem honestas rei probatur, & conscientia debite formatur.

13. Objicit tertio. Suus cuique intellectus datus est, & sua non aliena ratio pro regula voluntatis & morum; ille scilicet intellectus & ratio, quam quisque apud se format, post perpena utique & satis examinata (non Dei & Ecclesiæ, quæ examinare non licet, sed obaudire & credere) motiva utrique parti faventia. Hoc factò, sua cuique ratio data est pro regula secundaria, scilicet, homogenea, subordinata, applicativaque primæ regulæ, quæ est lex æterna. Ecce hoc modo propria ratio data est pro regula, sicut etiam propria conscientia. Quemadmodum enim homo suâ non alienâ conscientiâ, ita suâ tandem ratione non alienâ uti debet. Certè ratio & conscientia solum differunt sicut universale & particulare; nam quòd intellectus & ratio dicunt in generali, hoc conscientia dicunt in particulari, cum conscientia aliud non sit, quàm applicatio scientiæ vel rationis universalis ad actum particularem. Itaque sicut tua tibi conscientia data est pro regula, contra quam vel præter quam si egeris, peccabis, quocumque tandem modo se habeant aliorum conscientiæ; ita tuus intellectus & tua ratio tibi data sunt, ut ex illis formes conscientiam, & deinde agas & velis. Et sanè nisi intellectus & ratio tua mutentur, non magis mutari poterit conscientia, quàm conclusio mutari non mutatis præmissis. Stat ergò suam cuique rationem datam esse pro regula. Hinc sic arguo. In casu opinionum æquè aut minùs probabilium, tuus intellectus, & tua ratio nil tibi dicere potest, cum æquè & minùs probabilia non sint enunciantia. Ergò neque conscientia formari potest, cum illa ex ratione prævia formari debeat. Porro aliorum rationes & conscientiæ nil juvant, nisi tua ratio, & eâ mediante, tua conscientia mutetur. Ergò si in tali casu opereris, agis quòd nescis an sit bonum vel malum, vel de quo dubitas, an sit bonum vel malum. Hoc autem est peccatum juxta omnes. Præterea in tali casu agis præter utramque tibi datam regulam proximam volendi, scilicet universalem, quæ est ratio tua, & particularem quæ est conscientia tua, cum lumen naturæ dicat, non esse operandum præter istas regulas, aut ipsis hærentibus & dubitantibus.

14. Confirmatur. In tantum ratio propria est regula, in quantum applicat primam & supremam regulam, scilicet legem Dei. Hæc applicatio consistit in affirmatione vel negatione, ut patet. Sed in casu æqualis probabilitatis nulla est affirmatio aut negatio, ut ostensum est. Ergò nullus tunc est intellectus aut ratio, quæ sit regula, aut applicatio supremæ regulæ. Hoc multò magis locum habet in casu opinionis minùs probabilis, ut patet. Et sanè si liceret operari juxta opinionem minùs probabilem, à fortiori liceret in dubio, quia pejor est status minùs probabilis, quàm conscientiæ dubiæ, quia hæc non magis est legis quàm non legis; at in altero casu magis est lex quàm non lex, ideoque & opinari plus esse quàm dubitare; ita est evidens, minùs probabile esse minùs quàm dubium, & magis contra legem esse operari ex minùs probabili, quàm ex dubio. Ita Cellædeus §. 3.

Propria tantum ratio est formalis regula morum.

Ratio & conscientia in quo differunt?

Status minùs probabilis, an sit deterior ad operandum quàm status dubii?

Celladeus confundit regulam formalem cum objectiva.

15. Respondeo, Celladeum in antecedente seu in fundamento sui discursus & confundere regulam formalem cum objectiva, & sibi in hac ipsa questione contradicere. Confundit regulam formalem cum objectiva, quia omnes quidem fatentur non alienam, sed propriam rationem & conscientiam esse regulam formalem; cum quo stat, alienam rationem & conscientiam esse posse ac debere regulam objectivam, juxta illud *Tobie 4. 14. Consilium semper à sapiente perquirere.* Et sanè illud est regula objectiva, ex quo cognito formatur ratio, per quam immediatè dirigimur. At ex opinione aliorum cognita, eorumque consilio cognito sapissimè formatur ratio, per quam immediatè dirigimur. Ergò opinio & ratio aliena est regula objectiva, neque aliter nos illà utimur, aut uti possumus, ut patet. Ergò ex eo, quòd propria ratio sit regula, non nisi ex terminorum confusione infertur, quòd ratio aliena non sit regula; non enim infertur, quòd non sit simpliciter regula, sed solum quòd non sit regula formalis immediatè applicans regulam objectivam, non autem quòd non sit regula objectiva mediata & subordinata legi æternæ. Nos prudentiam & rationem alienam solum ponimus pro regula objectiva, ut patet; talis autem est etiam in casu agnitæ paritatis rationum mihi apparentium, saltem in ordine ad discursum reflexum. Hoc autem ne apparenter quidem opponitur doctrinæ antecedentis, si terminorum æquivocatio absit. Et sanè si Celladeus duas illas diversas regulas sub uno termino non confundisset, tanto molimine opus non fuisset ad probandum, propriam non alienam rationem esse datam nobis pro regula, quia immediatè evidens est solam propriam esse posse regulam formalem, neque questio illa locum habere potest de ratione aliena. E contrario evidens etiam est, rationem alienam esse posse ac sapè debere esse regulam objectivam, ex qua nota inferamus, quid Deus velit & exigat. Ergò doctrina antecedentis frustra tanto conatu tradita est, cum omnis ille labor ex sola terminorum confusione processerit.

Celladei contradictio.

16. Præterea eadem operâ sibi apertè contradicit Celladeus; in introductione enim ad questionem palam dixerat, rationem erroneam non esse regulam, & ne quidem rationem invincibiliter errantem posse regulam computari. Sed quid? nõnne ratio erronea est propria ratio? si ergò propria ratio, & conscientia propria (ut magnâ energiâ per totum §. contendit) data est pro regula, utique illa est regula, sive sit erronea sive sit vera; maxime autem si invincibiliter erret. Sed quid? ponamus nos eam diligentiam adhibuisse, quam Celladeus postulat, ut ratio propria sit regula. In hoc casu per illum erit regula. At ratio in hoc casu aliquando est invincibiliter erronea, ut Celladeus ipse nunc supponit, quia negat illam, etiam quando datur, esse regulam. Ergò ratio erronea aliquando est regula, præter quam, aut contra quam agere non debemus, idque ex ipsis Celladei assertis. Ergò idem asserit & negat, atque in eadem questione sibi contradicit.

Celladeus falsò supponit, multa fuisse istas probata.

17. Quantum ad consequens argumenti, illud procedit ex falsa suppositione plurium, quæ Celladeus putat se probasse, sed minime probavit. Nempe æquè & minus probabilia non esse enunciabilia, quòd falsum est, quamvis in sensu composito judicii finaliter judicantis illa esse æqualia, enunciari non possint. Sed in tali casu intellectus per novum discursum reflexum cognoscit, objectivam illud directum in hisce circumstantiis esse

licitum, & sic voluntas vi hujus rationis reflexæ extenditur ad opus, in quo non agit contra aut præter sed juxta propriam rationem, seu regulam ipsi præscriptam, ut patet.

18. Eadem responsio solvit confirmationem, quia intellectus & directè, & multò magis reflexè loquendo est æquè probabile; per tale autem judicium suprema regula seu lex Dei proponitur & affirmatur, ut patet. Porro in eo patenter errat Celladeus, quòd dicat clarum esse, quòd minus liceat sequi opinionem minus probabilem, quam operari in dubio, cum minus probabile sit minus quàm dubium, & pejor sit status minus probabilis, quàm conscientiæ dubiæ, quia ratio dubia non magis est legis, quam non legis, at ratio minus probabilis magis repræsentat legem quàm non legem. Patenter, inquam, errat, quia saltem per reflexas cognitiones inferre possumus, & multi intulerunt, & inferunt, quòd, non obstante minore probabilitate directâ, hic & nunc liceat operari; quòd certè in dubio practico, de quo nunc loquimur & in quo non licet operari, locum non habet, ut patet. Cæterum in multis casibus dubiis, maxime si de ipso jure dubitetur, per discursus reflexos conscientia ritè formatur, ut in superioribus probatum est. Et in talibus casibus idem dicimus de dubio speculativo, quòd de minus probabili, scilicet, quòd simpliciter loquendo in utroque casu licitum sit operari. Cæterum falsissimum est, quòd in ordine ad judicandum de-terior sit status minoris probabilitatis, quàm status dubitationis, quia in casu dubitationis nullus est stimulus, nulla ratio ad assensum; at in casu minoris probabilitatis per evidentem experientiam constat, intellectum trahi & allici ad dissentium, etiam si actu credat oppositum; & præterea ostensum est, minorem probabilitatem accedente imperio voluntatis, sufficere ad assensum eliciendum, quòd certè de dubio verum non est.

Præterea quid dicit Celladeus, si omnibus inspectis, aliquis reflectens in aliorum opinionem & motiva mutet suam rationem, & per discursum reflexum inferat, licitum esse opus illud, quòd directè loquendo ipsi videtur æquè aut minus probabile? operabiturne iste contra regulam à natura præscriptam? minime. Ad quid ergò servantur ista argumenta? viderit ipse: certè non tangunt questionem, quæ procedit de eo, qui saltem ex reflexis rationibus & auctoritatibus format conscientiam, quòd opus directè minus probabile sit licitum. Præterea non probant tale judicium non posse elici, cum evidens sit, quòd ab innumeris eliciatur. Sed neque probant, quòd stante illo judicio, homo operetur præter aut contra regulam à natura ipsi præscriptam. Ergò nil proferunt probant.

19. Sed instat Celladeus, quòd dicitur de istis reflexis, sapè contritum est, & multis in locis validissimè impugnatum. Audio hæc, Celladee, verba me non terrent, argumentis omnibus à te allatis responsum est, eorumque nullitas declarata. Idem, Deo dante, de afferendis constabit ex sequentibus. Sed quidquid sit de meis responsionibus, certè in ordine ad præsentem questionem omnia hic à te dicta nil faciunt, quia non probant, sectantes opinionem directè minus probabilem non formare conscientiam, aut agere præter & contra regulam à natura ipsi præscriptam, cum perspicuum sit, illos & conscientiam formare, magnisque rationibus & auctoritatibus ductos, existimare illud esse licitum. At nunc de hoc solum

solum agitur, an possint conscientiam formare. Ergo argumenta illa frustra allata fuerunt.

Obiectio 4. 20. Obijcit quartò. Cum propria cuiusque ratio sit regula, non magis licet operari illam omit- tendo, quam liceat operari omit- tendo primam regulam. At in statu paris probabilitatis propria ratio non movetur, sed manet neutra. Ergo tunc non iudicat rem esse licitam. Ergo peccat & operatur omit- tendo regulam statutam, qui scatur partem minus tutam. Et sanè operans semper debet dicere suo intellectu, quod opus sit licitum, seu non contra legem, alioquin peccat. At hoc non potest dicere; nam sic in- isto contra illum. Quidquid est contra legem est prohibitum. Quod agis est contra legem. Ergo est prohibitum. Major est certa, consequentia est legitima: ad minor non iudicat? certè in casu probabilitatis æqualis nequit dicere, *lex non est*. Ergo ad minorem dicit, *nescio, vel dubito*. Ergo idem respondet circa licitum. Ergo non habet regulam statutam. Ergo si operetur, operatur omit- tendo regulam, & peccat.

Licitè operans format iudicium de Lege Dei. 21. Confirmatur: Ut quis licitè operetur, intellectus debet iudicium formare circa ipsam legem Dei, quæ est prima regula, & primum principium morum, ex quo cætera in moribus non minus pendent, quam in scientiis aliis conclusiones ex primis principiis. Ergo impossibile est, ut quis rectè operetur, quin per iudicium applicet sibi legem Dei. Atqui in æquè probabilibus tale iudicium formari non potest. Ergo non licet sequi æquè probabile contra legem. Et sanè non videtur aliter posse salvari, quod liceat operari iuxta æquè & minus probabile contra legem, nisi simul defendatur, quod intellectus opinari possit æquè aut minus probabile. At hoc est impossibile: quis enim fatetur se aliquid opinari, sed existimare paria aut majora fundamenta stare pro opposito? Ergo scitari partem minus tutam æquè aut minus probabilem non potest non esse peccatum. Ita Celladeus §. 4.

Responsio. 22. Respondeo jam dictum esse, quia ratione verum sit, quod intellectus inter æquè probabilia hæreat, vel non hæreat: si non hæreat, ut evenire potest, argumentum procedit de subiecto non supponente. Demus ergo, quod circa directam quæstionis solutionem hæreat, iudicetque utramque partem esse æquè probabilem, aut etiam partem faventem libertati esse minus probabilem, ut sic tota vis argumenti prodeat. In hoc quidem casu propria ratio directa manet neutra, quia non determinat quæstionem, propria tamen ratio reflexa eam determinat, & affirmat opus, omnibus inspectis, esse licitum in hisce circumstantiis, quidquid sit an sit licitum in circumstantiis per rationem directam propositis. Nec huic iudicio formando obstat Syllogismus à Celladeo allatus duabus de causis. Prima est, quia ut valeret, deberet esse comparatio operis respectu earundem circumstantiarum, quod non evenit; nam discursus reflexus considerat opus in ordine ad alias circumstantias, quam discursus directus. Ergo licet major admitteretur, & minor cum consequentia negari non posset relatè ad solas circumstantias per directum discursum propositas, tamen minor & consequentia absolutissimè negantur respectu operis considerati in ordine ad circumstantias per rationem reflexam propositas. Nec mirum, quia aliter & aliter enunciamus de eadem re relatè ad diversas circumstantias, ut patet. Secundò, Syllogismus ille non obstat, quia major est solum vera, quando procedit de lege sufficienter promul-

Ratio illius, qui sequitur minus probabile, non manet neutra, sed reflexè saltem quæstionem determinat.

gata & applicata, seu de lege habente & exercent vim legis. Majore sic distinctà, minor eodem modo distinguitur; nam in casu paris probabilitatis pro & contra legem, lex illa non est sufficienter applicata, nec potest vim legis exercere, ut ostensum est. Negatur ergo existentia talis legis, quamvis negari non possit lex directa vocaliter sumpta, quæ tamen reflexè dicitur, quod non possit vim legis exercere. Unde in eodem sensu negatur consequentia, & nullitas argumenti apparet, quia homo manifestè operatur iuxta regulam rationis suæ.

23. Ad confirmationem responsio patet ex dictis. Quia in æquè & minus probabilibus formari potest iudicium præferens unam partem. Sed esto, in dicto casu agnitæ paritatis vel minoritatis, non possit formari iudicium directum de lege Dei per se existente, potest tamen per discursum reflexum formari iudicium de lege æterna existente per accidens, quia per talem discursum cognoscimus, quid Deus exigat, quando veritas directa post omne studium omnemque diligentiam adhibitam sciri ac inveniri non potest. Ergo in casu allato habemus primum principium morum, quod nobis per propriam rationem applicamus, ut patet. Itaque ultro fatemur, in dicto casu licitum esse operari ex solis cognitionibus directis, quia per illas lex Dei sufficienter proponi non potest; sed hoc non obstat, quin illa proponatur per discursum reflexum, vi cuius licitè operamur.

24. Cæterum in eo fallitur Celladeus, quod dicit, non posse probari ac defendi licitum esse sequi æquè ac minus probabile, nisi simul probetur ac defendatur, quod intellectus opinari possit æquè ac minus probabile. Errat, inquam, quia hæc duo non sunt connexa, cum per principia reflexa formari possit conscientia, etsi per principia directa non possit formari. At, conscientia per principia sive directa, sive reflexa, ritè formatà, voluntas licitè se extendit ad opus. Reliqua adjecta, de opinante aliquid simulque iudicante motiva opposita esse æquè bona aut meliora, continet æquivocationem in prioribus sæpè detectam.

25. Sed instat Celladeus. Inepta est illa distinctio legis sufficienter promulgatæ & non promulgatæ in casu argumenti, quia lib. 3. contrarium fuscè probavit. Porro duo videntur rem demonstrare. Primum est, quod hoc supposito, ipsi inepti essemus, dum in quæstionibus, ubi adsunt probabilitates, diceremus aliquid esse peccatum, aut illicitum, cum notum sit contra leges non satis promulgatas nullum dari peccatum. Alterum est, quod Theologiam moralem reddamus ridiculam, quia tota fermè versatur in materia, in qua sunt utrimque probabilitates. Ergo in qua leges non sunt sufficienter promulgatæ. Cum ergo sciat leges non satis promulgatas non habere vim obligandi, ad quid tempus teritur, quærendo, an hoc sit peccatum, an illud? omitantur hæc, & examinentur alia, in quibus non sunt probabilitates. Quod si hæc etiam evadant probabilia, mox in his quoque pars minus tuta non erit sufficienter promulgata. Ergo hæc distinctio est valde extranea. Ita Celladeus ibidem.

26. Respondeo in primis, mirandum videri, quod Celladeus præter morem suum (nam ubique fermè de aliorum opinionibus modestè loquitur) distinctionem hanc, atque doctrinam in ea contentam, utpote apud Auctores communem, ineptam vocaverit, omnesque ineptos esse dixerit, qui eam admisissent, adhuc quærant, cur aliquid sit peccatum? iudicent alii quid sibi voluerit: ego cerè

Qui sequitur minus probabile, proponit licitè legem Dei libertati faventem.

Error Celladei.

Replicat præter tendens duplicem demonstrationem.

Celladeus in fine operis consuetè acerbius scribit, & cur?

Certe existimo, in ultima quaestione operis, ideò hoc intellectu quodam impetu scripsisse, quòd clarè videret, stante eà doctrinà ac distinctione, totum opus à se post plurium annorum laborem, ut ibidem fateatur, exantlatum in nihilum prorsus recidere, ac nullius prorsus valoris esse; quod quia absque ægritudine animi nec apprehendere nec ferre poterat, ideò calamo paulatim acerbiorè censuras illas præter morem apposuit, duasque, ut putat, demonstrationes, acriorè illo currente atramento, contra nos exaravit. His circa modum exprimenti argumentum præmissis,

Præsentia demonstrationes non tagunt quaestione præsentem.

27. Respondeo secundo, multa quidem attulisse Celladeum in tertio libro circa quaestionem hanc, sed ea omnia seridè examinata reperies *quaest. 43.* ubi monstrabuntur inefficacia. Porro quæ hinc obijcit, ad præsens intentum nil faciunt; sive enim inepti sint, sive non sint, qui admisâ benignâ sententiâ dicunt hoc & illud esse peccatum, inde non sequitur, eos non posse formare suam conscientiam, & mentaliter applicare sibi legem Dei, quod solum in hac *quaest.* à Celladeo controvertitur. Sed & eadem simpliciter nullius sunt roboris. Ad primum: non ineptit, qui suam sententiam

Non ineptè sed laudabiliter quaeritur veritas per argumenta tam recta quam directa.

dicit. Jam nos qui tenemus benignam sententiam reflexam, eà non obstante, primò quaerimus veritatem directam, ad hoc enim omnes eniti debemus, & probabiliter dicimus hoc vel illud esse peccatum, quia rationes ad hoc potiùs, quàm ad oppositum dicendum apud nos prævalent. Sed quia videmus rationes nostras non esse certas, sed oppositas esse probabiles, & ab aliis præferri rationibus nostris, remque ipsam non posse directè certò decidi, convertimur ad considerationem reflexam, ut quaquam tandem viâ veritatem inveniamus. Sic tandem statuimus opus illud in hisce circumstantiis esse licitum; & inter reliquas rationes hanc quoque afferimus, quòd leges, quæ directè loquendo probabiliter non exiunt, non sint sufficienter promulgatæ & applicatæ, ut vim legis possint exercere, quod est verissimum, & satis perspetat, quidquid Celladeus conetur in contrarium. Porro quia hoc aliaque ejusmodi reperiuntur in omni casu probabilitatis practicæ faventis utrique parti, inferimus licitum esse sequi quamcumque ex partibus certò practicè probabilibus. Quid hinc ineptum reperitur? an quòd considerationem directam ad veritatem invenendam adhibeamus? hoc non dixerit, quia ad hoc obligantur ii, qui munus talia tradendi suscipiunt. An quòd veritatem certò non reperiamus? hoc

quidem arguit nos minùs aptos, & multùm defectuosos: sed hæc est misera hominis conditio, cui necessariò & sine culpa aut vicio subiacet. An quia cum teneamus benignam sententiam, frustra insudamus, dicendo hoc aut illud esse peccatum, cum contra leges non satis promulgatas non sit peccatum? hoc quidem rectè reprehenderetur, si absque priori resolutione scire possemus, legem non esse sufficienter promulgatam, aut sine eadem locus esse posset pro stabilienda sententia benigna. Verùm quia perspicuum est, nec primum sciri posse, nec pro secundo dari locum, nisi diligens examen directum præmittatur; ideò non sunt inepti, sed maxime laudandi, qui primum præmittunt, & postea ad secundum progrediuntur, quod sine illo priori benè stabilito nec sciri nec examinari poterat.

28. Ad secundum eadem responsio se extendit, quia si sint multæ probabilitates practicæ pro utraque parte contradictionis, multi etiam sunt casus, in quibus rectè inferimus, legem hoc vel illud vetantem aut nullam esse, aut certè non esse sufficienter promulgatam. Ubi hinc, aut unde, quaeritur, scientia moralis redditur ridicula? an quòd post rerum examen una pars uni, altera alteri probetur, & sic utraque inveniat probabilis? hoc non est ridiculum, sed stante ingeniorum varietate prorsus necessarium. An quòd absurdum sit quaerere obligationem, ubi leges non sunt sufficienter promulgatæ? hoc quidem ridiculum esset, si suppositâ negatione sufficientis promulgationis de lege, adhuc illius obligatio quaeretur. Sed hoc non fit, nam antequam per reflexam considerationem dicere possimus, *Lex hac non est sufficienter applicata*, necesse est, ut veritas directâ debitâ diligentia investigetur. Præcedit ergò directâ consideratio, an hoc sit peccatum, & post illam examinatam succedit quaestio reflexa, an licitum sit sequi opinionem directè æquè aut minùs probabilem. Patet ergò non ridiculè, sed necessariò requiri directam veritatis investigationem, quamvis admittamus legem non esse sufficienter applicatam, quando utraque pars hinc inde est certò practicè probabilis. Itaque ita possumus aliis speculationibus insistere, ut has & harum ordinationem omittere non possimus, nisi in morali scientia tractanda inordinati, præposterè, ac absurdi esse velimus. Itaque demonstrationes istæ præsentæ sunt solum indigestæ cogitationes, ex quibus probabile argumentum formari non potest.

Nullum in casu, in quo moralis scientia non sit sufficienter promulgata.

QUÆ